

Voloshyn O.R. Harmonization of Relationships of the Society and Nature as a Component of Ecological Safety

The role of harmonization of relationships of the society and nature in the process of overcoming modern ecological crisis as the consequence of nature changing human activity is considered.

Key words: *ecological crisis, harmonization of relationships, «nature-society» system, ecological laws, nature changing human activity.*

Стаття надійшла 25 січня 2013 р.

УДК 368:338.46:32.001.25

О.Й. Жабинець

**ВПЛИВ ІНСТИТУТУ СТРАХУВАННЯ
НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК
ТА БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ**

Розглядається вплив інституту страхування на соціально-економічний розвиток та безпеку держави. Здійснено класифікацію загроз національній безпеці України, які можуть бути нейтралізовані за допомогою механізму страхування; виділено основні напрями впливу страхування на соціально-економічну захищеність населення; окреслено шляхи підвищення стійкості національної економіки та зростання рівня її безпеки.

Ключові слова: *страхування, соціально-економічний розвиток, національна безпека України, нейтралізація загроз, пріоритетні національні інтереси.*

Постановка проблеми. Ринкові перетворення в економіці України сприяли докорінним змінам у системі страхового захисту, що здатна суттєво вплинути на соціально-економічний розвиток та безпеку суб'єктів господарювання, населення і держави в цілому. Такі загальноприйняті інструменти компенсації збитків, як страхування, соціальні програми, формування резервів та надзвичайних фондів підприємств, покривають в Україні лише близько 10% тих ризиків, які зазвичай страхуються в розвинених державах світу. Незахищеність учасників економічних відносин тягне за собою істотні бюджетні витрати з ліквідації наслідків стихійних лих та аварій техногенного характеру, надання соціальної підтримки населенню тощо. Крім того, незрілість та низька капіталізація вітчизняного страхового ринку – фактори слабкості інвестиційного клімату та загальних умов економічної діяльності.

Стан дослідження. Важливий внесок у дослідження різних аспектів розвитку страхування, зокрема страхування життя, медичного страхування, інвестиційної діяльності страхових компаній, а також

його ролі в економіці здійснено багатьма вітчизняними науковцями, зокрема такими, як В. Базилевич, Н. Внукова, О. Вовчак, О. Гаманкова, О. Залетов, О. Козьменко, М. Мних, С. Осадець, В. Плиса, В. Тринчук та ін. Незважаючи на значну кількість публікацій з даної проблематики, напрями впливу страхування на соціально-економічний розвиток та національну безпеку держави залишаються недостатньо опрацьованими, а тому вимагають подальших наукових досліджень.

Мета дослідження – проаналізувати вплив страхування на соціально-економічний розвиток та безпеку держави.

Виклад основних положень. Проблема формування соціально орієнтованого ринку страхування актуалізується практичними завданнями як щодо реалізації його основної функції із забезпечення соціально-економічної захищеності населення, так і національної безпеки держави. Вважаємо, що вплив інституту страхування на розвиток соціально-економічних процесів у державі виявляється у таких основних напрямках:

- 1) забезпечення соціального захисту населення після виходу на пенсію;
- 2) розвиток медичного страхування;
- 3) трансформація заощаджень населення через страхові компанії в довгострокові інвестиції (див. рис. 1).

Рис. 1. Основні напрями впливу страхування на соціально-економічний розвиток держави

Так, для України, як і для інших країн Європи, актуальною є проблема скорочення населення. У більшості розвинених країн на одну людину старше 65 років припадає 4–5 осіб працездатного віку, але до 2025 р. це співвідношення складе в країнах Європи 1:2,5, у США – 1:3,5. За прогнозами до 2050 р. кількість населення Європейського

Союзу скоротиться до 450 мільйонів. Зокрема, у найближчі 45 років населення Латвії зменшиться на п'яту частину, Естонії, Литви, Чехії, Угорщини, Словаччини та Польщі – на 12–17%. Кількість громадян Німеччини скоротиться на 8 млн. осіб, Італії – на 5,2 мільйони, Польщі – на 4,5 млн осіб. За даними ЄС, до 2050 року кількість людей працездатного віку (від 15 до 64 років) скоротиться на 52 мільйони (або 17%) і становитиме 255 млн; при цьому кількість людей від 65 років і старше збільшиться майже у два рази – до 134,5 млн осіб [1, с. 14].

Старіння населення із збільшенням тривалості життя людей похилого віку відкривають нові можливості для страховиків сфери страхування життя. Аналіз демографічних даних, проведений «Accenture» в США, виявив, що до 2030 року витрати людей віком від 65 до 74 років збільшаться на 85%, від 75 років і старше – майже в 2 рази. Здебільшого ці витрати будуть пов'язані із необхідністю підтримання відповідного рівня життя, отримання медичної допомоги, догляду та спілкування. Найсприятливіше це вплине на такі сегменти ринку страхування, як пенсійне, медичне страхування та страхування життя в сукупності з наданням додаткових послуг, зокрема догляду вдома. Так, за оцінками «Accenture», обсяг ринку страхування життя та пенсійного страхування в найближчі п'ять років збільшиться в розвинених країнах на 200–350 млрд доларів США, з яких близько 160 млрд припадатиме на частку літніх людей. Очікується, що обсяг премій з медичного страхування у всьому світі складе близько 120 млрд доларів. А обсяг ринку з надання послуг у сфері подорожей, охорони здоров'я, автотранспорту та інших збільшиться в найближчі 5 років більш ніж на 12 млрд доларів США [4].

З огляду на зазначені вище тенденції уряди європейських країн надають велику підтримку розвитку недержавного пенсійного страхування, зокрема у вигляді надання податкових пільг у разі внесення коштів на нагромаджувальні рахунки у недержавні пенсійні фонди та компанії ubezpieczenia життя.

В Україні, на жаль, страхові компанії, що здійснюють страхування життя і становлять основу третього рівня пенсійної системи, сьогодні не в змозі реалізувати свою виключну роль у забезпеченні соціально-економічного розвитку держави. Найперше через низьку купівельну спроможність громадян та відсутність середнього класу, який за статистикою є найбільшим споживачем послуг медичного страхування та страхування життя, в т.ч. пенсійного страхування. А це, своєю чергою, є наслідком низького економічного розвитку нашої держави.

Саме держава перш за все повинна бути зацікавленою в розвитку страхування життя. По-перше, тому що страхування життя є джерелом довгострокових інвестиційних ресурсів, яких так бракує для під-

йому вітчизняної економіки. По-друге, тому що страхові компанії зі страхування життя доповнюють систему захисту та підтримки рівня життя громадян за рахунок самих громадян, і, таким чином, тягар соціального забезпечення населення перерозподіляється між державою та ринком страхування. По-третє, значущим фактором ролі держави щодо розвитку страхування життя є створення нових робочих місць, бо договори страхування життя найчастіше укладаються з допомогою страхового посередника, який проводить з клієнтом персональну і довготривалу роботу, за що отримує від страхової компанії комісійну винагороду.

Одним із найважливіших компонентів ефективного функціонування економіки та системи охорони здоров'я є медичне страхування. На жаль, зі збільшенням відсотку захворюваності населення України гостро постає питання про захист здоров'я людей. Коштів, які державний бюджет передбачає для фінансування медицини, не вистачає на ефективне медичне обслуговування. Тому зараз активно досліджується питання про введення обов'язкового медичного страхування.

За допомогою страхової медицини вирішуються питання гарантованості й доступності медичних послуг для широких верств населення, залучення додаткових ресурсів у сферу охорони здоров'я. Страхова медицина охоплює фінансування наукових досліджень, підготовку медичних кадрів, витрати на розвиток матеріально-технічної бази лікувальних закладів, надання медичної допомоги населенню [5, с. 233].

Слід також пригадати деякі правові та соціально-економічні аспекти запровадження страхової медицини.

Від соціалістичного періоду своєї історії Україна успадкувала складну і малоєфективну систему охорони здоров'я, розвиток якої базувався переважно на екстенсивних засадах.

Соціально-політична криза в Україні призвела і до кризи в системі охорони здоров'я, наслідком чого стало погіршення якості медичного обслуговування населення. За роки незалежності не відбулося кардинального реформування системи охорони здоров'я в Україні, проте відбулися певні зміни у функціонуванні медичної системи. Найбільш суттєвими є такі: різке зменшення частки витрат на охорону здоров'я у структурі ВВП; скорочення кількості медичних закладів, перш за все в сільській місцевості; введення приватного медичного обслуговування; запровадження елементів страхової медицини; легалізація народної медицини (відбулася й активізація «самозванців» від народної медицини та різного роду екстрасенсів і «цілителів»); стихійне розповсюдження принципів ринкової економіки на медичне обслуговування населення, збільшення різного роду легальних і нелегальних поборів з хворих; початок створення національної системи забезпечення країни фармацевтичною

продукцією; прийняття ряду законодавчих актів щодо діяльності медичної галузі; започаткована інтеграція національної системи до світової та європейської моделей охорони здоров'я.

Медичне страхування є одним із механізмів переходу охорони здоров'я до нових економічних умов, а також додатковим видом фінансування. Медичне страхування має бути складовою системи медичного обслуговування і функціонувати разом з платною і безоплатною медициною. Саме поетапне впровадження страхової медицини має стати основою подолання кризи у медичній галузі і забезпечити формування адаптованої до ринкової економіки принципово нової правової, соціально-економічної, фінансової та організаційної системи взаємовідносин між надавачами та отримувачами медичних послуг, яка побудована на взаємній відповідальності сторін, системі підтримки (в т.ч. фінансової) та контролю з боку органів державної влади та місцевого самоврядування.

Реформування системи медичного обслуговування в Україні з подальшим переходом до обов'язкового медичного страхування громадян, що здійснюватиметься страховими компаніями, – шлях, який зможе розв'язати більшість проблем медичної галузі держави, а створення та функціонування ефективної системи медичного страхування призведе до зростання сильної та здорової нації.

Кошти, що отримують страховики зі страхування життя, є надійним джерелом дешевих та довгострокових інвестиційних ресурсів, які так необхідні для розвитку всієї економіки України, а особливо високотехнологічних, наукомістких проєктів. На жаль, обсяги інвестицій вітчизняних страховиків, що спрямовані на структурну перебудову України, зокрема, розроблення та впровадження високотехнологічного устаткування, іншої інноваційної продукції, ресурсо- та енергозберігальних технологій, розвиток транспортної та туристичної інфраструктури та ін., на сьогоднішній день є досить мізерними (близько 0,1%, що складає всього 10,2 млн грн) [2], оскільки ці категорії вкладень страхових компаній не забезпечені державними гарантіями, а отже, можуть бути втрачені. Для порівняння обсяг інвестицій страховиків Франції у 2009 році становив 901,2 млрд доларів США, Німеччини – 898 млрд, Великобританії – 1 674 млрд [3, с. 9].

З огляду на зазначене вище можна стверджувати, що використання страхування для регулювання соціально-економічних процесів у державі вимагає високого рівня та стабільності розвитку національної економіки. Обов'язковими умовами, які б забезпечували ефективність впливу механізму страхування та підвищення його ролі у забезпеченні соціально-економічного розвитку України, мають також стати: висо-

кий рівень страхової культури споживачів страхових послуг, їх платоспроможність, налагодженість і ефективність страхового нагляду.

Соціальні перетворення та трансформаційні зрушення в нашій державі зумовили виникнення різноманітних ризиків, що визначило якісно новий підхід до ролі страхування та страхового ринку в системі національної безпеки.

Серед пріоритетів національних інтересів у контексті явища, яке досліджується, можна виокремити: 1) зміцнення політичної та соціальної стабільності в суспільстві; зростання рівня життя і добробуту населення; 2) збереження навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів; 3) збереження та зміцнення науково-технологічного потенціалу; 4) інтеграція України в європейський політичний, економічний, правовий простір та в євроатлантичний безпековий простір (рис. 2).

Рис. 2. Забезпечення пріоритетних національних інтересів за допомогою механізму страхування

Джерело: власна розробка на основі опрацювання [6].

Деякі реальні та потенційні загрози національній безпеці України, а також загрози стабільності в суспільстві у різних сферах можуть бути, на нашу думку, нейтралізовані за допомогою механізму страхування (рис. 3).

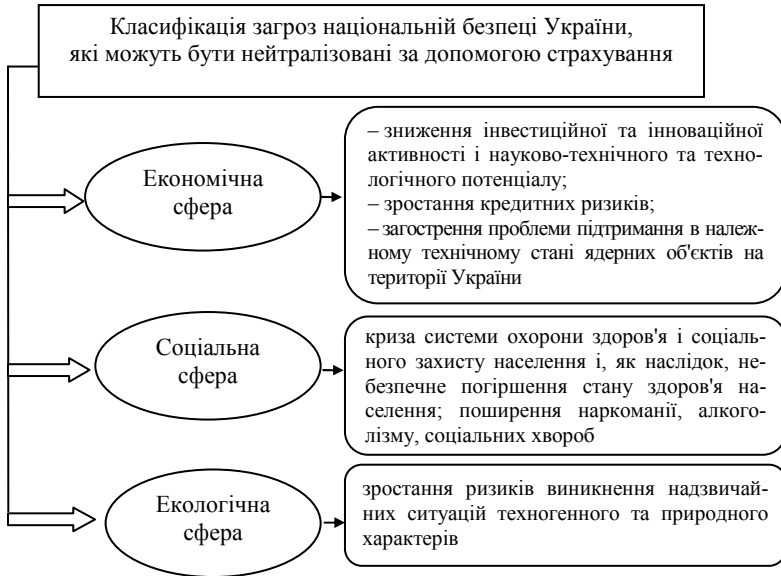

Рис. 3. Загрози національній безпеці України, які можуть бути нейтралізовані за допомогою страхування

Джерело: складено автором на основі опрацювання [6].

Специфічними особливостями розвитку страхового ринку України є дисфункціональність і незбалансованість, відсутність ефективних механізмів узгодження економічних інтересів основних його суб'єктів, а система впливу страхового ринку на національну безпеку ще не сформувалася повною мірою. Нерозвиненість же страхового ринку має прямий вплив на систему національної безпеки і є одним з найважливіших чинників зниження її рівня.

Висновки. На нашу думку, підвищення ефективності та стійкості функціонування національної економіки, зростання рівня її безпеки та забезпечення пріоритетних національних інтересів є неможливим без зміцнення потенціалу вітчизняного страхового ринку. Вважаємо, що сучасні умови функціонування національної економіки вимагають створення цілісної наукової системи, яка б забезпечувала подальший розвиток страхування з огляду на міжнародні стандарти й вимоги, а також охоплення широкого кола питань, без вирішення яких неможли-

во говорити про стабільність соціально-економічного розвитку. Відтак необхідно реформувати механізм регулювання страхового ринку та створити систему страхування, що відповідає сучасним реаліям та вимогам забезпечення національної безпеки держави.

1. Залетов О. Пенсійний захист населення: глобальна проблема XXI століття / О. Залетов // Страхова справа. – 2006. – № 3. – С. 12–17.

2. Інформація Нацкомфінпослуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/dpn/sk_4kv_2011.pdf.

3. Пікус Р.В. Міжнародний досвід управління активами страхової компанії / Р.В. Пікус // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. (Серія «Економіка»). – 2010. – Вип. 120. – С. 7–12.

4. Пять факторов, формирующих страховой рынок // Рынок страхования. – 2012. – № 7–8 (94–95) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: www.wfin.kz/pyat-faktorov-formiruyushchikh-strakhovoi-rynok.

5. Страхування: підручник / кер. авт. колективу і наук. ред. С.С. Осадець. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2002. – 599 с.

6. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon2.rada.gov.ua.

Жабинец О.И. Влияние института страхования на социально-экономическое развитие и безопасность государства

Рассматривается влияние института страхования на социально-экономическое развитие и безопасность государства. Осуществлена классификация угроз национальной безопасности Украины, которые могут быть нейтрализованы с помощью механизма страхования; выделены основные направления влияния страхования на социально-экономическую защищенность населения; намечены пути повышения устойчивости национальной экономики и уровня ее безопасности.

Ключевые слова: *страхование, социально-экономическое развитие, национальная безопасность Украины, нейтрализация угроз, приоритетные национальные интересы.*

Zhabynets O. Impact of insurance institute on the socio-economic development and state security

The article examines the influence of insurance institute on social and economic development and national security. The author classified the threats to national security of Ukraine, which can be neutralized through the mechanism of insurance; the main areas of influence of insurance on socio-economic security of the population are highlighted; the ways to improve the sustainability of the national economy and increase of its level of security are outlined.

Key words: *insurance, socio-economic development, national security of Ukraine, neutralization of threats, priority national interests.*

Стаття надійшла 29 січня 2013 р.